

FENOMENE CARSTICE PREZENTE ÎN PERIMETRUL MĂGURII GEOMALULUI

Prof. IOAN ARDELEAN, Teiuș

ABSTRACT: *Karst phenomena present in perimeter "Măgura Geomalului". Mount Magura Geomalului is a part of Trascău Mountains, the southeast branch of the Apuseni Mountains. The mountain is composed of limestone and contains a large number of karst phenomena: ditches, potholes, caves. Few of them are researched and studied. These and attractive landscape provides area an important tourism potential, amplified by easy access, on paved roads, almost to the caves.*

Keywords: *Magura Geomalului, karst phenomena, caves, landscape, tourism.*

Aspecte morfologice ale zonei Munților Trascău

Este bine cunoscut faptul că partea sud-estică a Munților Apuseni este străjuită de o grupă montană distinctă, reprezentată de Munții Tascului sau Trascăului (Prof. Tiberiu Moraru și apoi I. P. Argeșel. Acest lanț muntos, cuprins între Valea Arieșului la nord și Valea Ampoiului la sud, este clădit în mare parte de formațiuni mezozoice, predominante fiind cele cretacee, străpunse de apariții eruptive de mugmatite ofiolitice (bazalte și andezite).

Această structură geologică predominată de calcare jurasice prezente sub formă de lame (Ciumărna-Bedelevu), de lame discontinue și fragmente izolate (klippe), etalează peisaje geografice deosebit de contrastante dar și atrăgătoare.

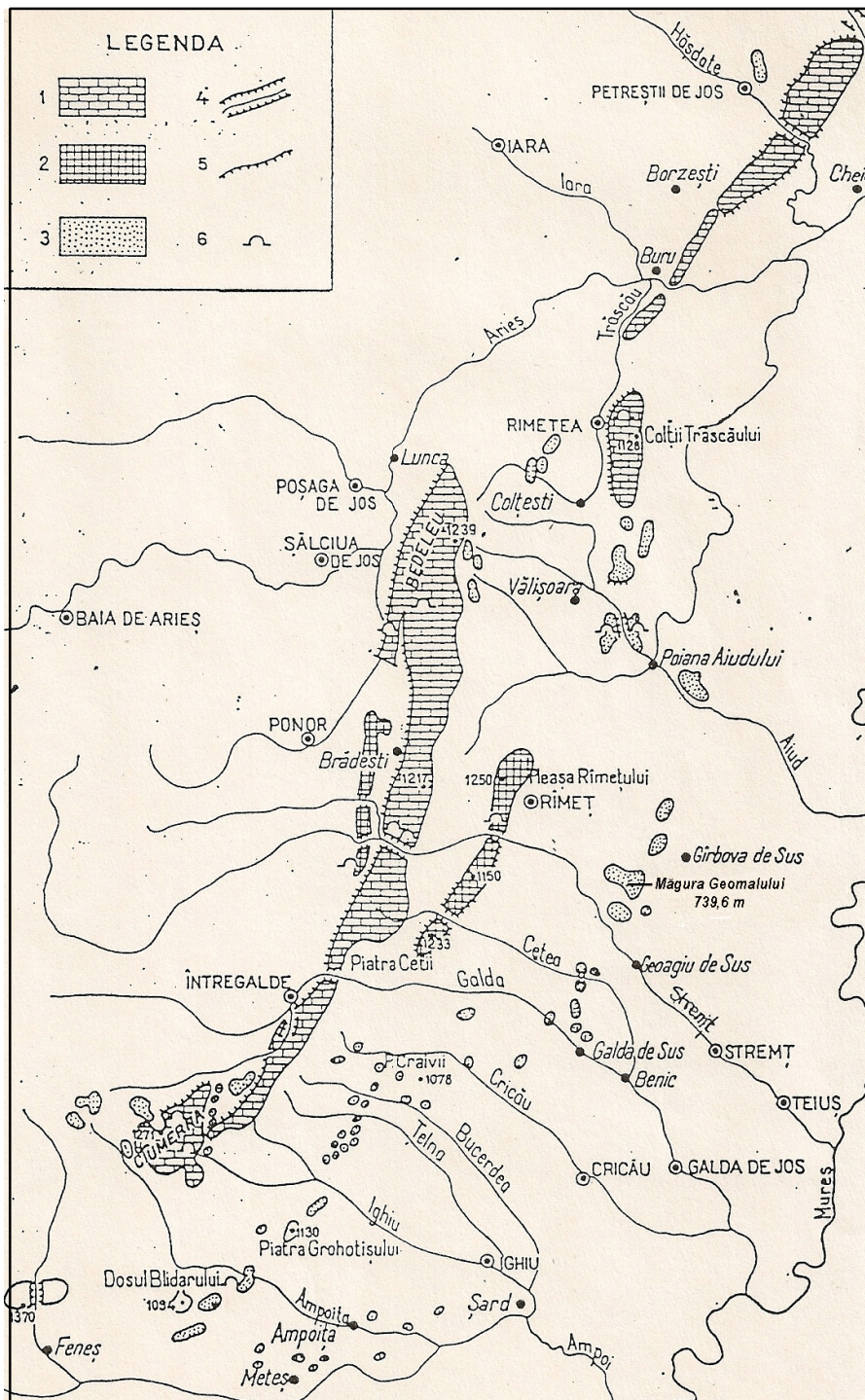
Munții Trascău nu reprezintă o culme cu înălțimi impunătoare (Bedelevu în N. 1227 m, Secu!ui 1282 m, Piatra Cetii 1233 m, Dâmbău 1369 m, în S etc.). Cu toate acestea, ei par totuși impozanți datorită mării energii de relief, atât de evidentă între culmile lor și Valea Mureșului. Fragmentarea reliefului este foarte diversificată de la o zonă la alta, ea putând fi pusă atât pe seama condițiilor litologice, cât și pe seama adâncirii rețelei hidrografice.

Datorită așezării lor la marginea masivului Apusenilor, Munții Trascăului au conservat foarte bine cele trei suprafețe de netezire (Prof. Robert Ficheux acceptă că acestea sunt mai numeroase), cu precizarea că aici ele au altitudini mai modeste, această diminuare a altitudinii fiind legată, cu siguranță, de mișcările de coborâre din cadrul bazinului Transilvaniei.

Cea mai înaltă suprafață de netezire din toată aria Trascăului este cunoscută sub numele de Ciumărna-Bedelevu, ce are o altitudine de 1100 - 1200 m, ea retezând atât șisturile cristaline cât și ofiolite și calcare mezozoice.

Cea de-a doua platformă de netezire este Râmeț - Ponor, mai joasă, cu altitudine de 750 - 850 m, și care este păstrată sub formă de culmi relativ unitiforme ce retează o zonă de fliș. Ultima și cea mai joasă, este suprafața pliocenă, cu altitudini cuprinse între 500 - 600 m, dar aceasta apare doar în lungul văilor sau în cadrul depresiunilor sub formă de umeri (Tiberiu Moraru, 1980).

Aspectele morfologice ale acestei zone sunt dominate de relieful carstic, iar ca element caracteristic pentru zona estică a acestei rame muntoase este prezența KLIPPELOR ce par a ieși ca niște protuberanțe din masa de sedimente ale Piemontului Trascăului.

Formațiunile calcaroase din Munții Trascăului
 1-carst de platou, 2-carst de creastă, 3-carst de masive izolate, 4-chei,
 5-abrupt, 6-peșteră (după: I.P. Argeșel, 1' 977)

Una dintre cele mai cunoscute klippe, ce reprezintă un fragment dintr-o pânză de șariaj izolată pe calea eroziunii, este Măgura Geomalului sau Dealul Gârbovii, cu altitudinea de 739,6 m.

Măgura Geomalului

Este așezată între doi afluenți de pe dreapta Mureșului, râul Gârbova la nord și râul Stremț la sud și prezintă o ușoară înclinare de la vest spre est.

Privită din depărtare, dinspre Valea Mureșului, această kippă apare ca un uriaș mamelon ce se termină în partea lui superioară cu un platou. Structura sa calcaroasă (aproape 99% CaCO₃) a oferit apelor meteorice un minunat și prielnic "teren de acțiune". Principalele forme rezultate din această permanentă luptă dintre rocă și apă sunt fenomenele exocarstice și endocarstice. Mare parte din aceste fenomene sunt mascate de covorul vegetal ce-i acoperă versanții.

Versantul nordic, orientat spre Gârbova de Sus, este în mare parte împădurit. La fel de acoperit cu vegetație arborescentă a fost și versantul sudic, dar un incendiu provocat la începutul secolului XX, a decimat minunata pădure de nuci ce avea o extensiune apreciabilă. Încercările ulterioare de reimpădurire a acestuia n-au avut prea mult succes. Abia s-a reușit acoperirea unei porțiuni a versantului cu pini (*Pinus silvestris*).

Versantul estic și vestic sunt, în bună parte, acoperiți cu culturi de pomi fructiferi.

Cu toate acestea, fenomenele carstice sunt prezente în chip remarcabil. Aici pot fi întâlnite atât fenomene exocarstice precum și fenomene endocarstice. *Exocarstul* este reprezentat în mod deosebit prin lapiezuri și doline, mai puțin uvale.

Lapiezurile sunt prezente și vizibile cu deosebire pe versantul sudic și sud-vestic, unde vegetația, fiind predominant ierboasă, permite observarea lor și unde diaclazele oferă condiții pentru lapiezare, mai ales în

zonele de abrupturi calcaroase. Profunzimea lapiezurilor scade de la partea superioară a pantei spre partea inferioară, datorită faptului că apa care se scurge se încarcă treptat cu substanțe dizolvate, pierzându-și parțial puterea de acțiune chimică. Adâncimea lapiezurilor întâlnește pe Măgura Geomalului oscilează între câțiva milimetri și până la câteva zeci de centimetri.

Principalele forme de lapiezuri întâlnite sunt cele dezvoltate pe diaclaze, în fisuri și în formă de caneluri, iar intervalele dintre caneluri sunt, în general, rotunjite. Ca vârstă I. P. Argeșel le datează în Pleistocen, când media temperaturii anuale era mai coborâtă, în anumite perioade, decât cea actuală, iar umiditatea era mai bogată.

O altă categorie de fenomene carstice prezente sunt **dolinele**, întâlnite doar pe Podul Măgurii, numit "În Dobre". Prezența lor aici, dau zonei un aspect ciuruit, găunos chiar. Cele mai multe dintre doline au formă circulară și aspect de pâlnie ce prezintă un fund ondulat și mai puțin plat. Ele sunt evidente pe tot întinsul platoului și au dimensiuni cuprinse între 0,5 - 1 m, până la 6 - 8 m diametru, iar adâncimea rareori depășește 1 m. Versanții dolinelor sunt acoperiți cu pojghiță de sol și sunt inierbați.

De asemenea, și *endocarstul* este bine reprezentat, mai ales prin avene și peșteri.

Avenele, ca forme de tranziție între exocarst și endocarst, sunt cunoscute de localnici sub numele de "gămoaie", dintre care cel mai cunoscut este "Gămoiu lui Indrei". Până în prezent, investigarea lor a fost destul de redusă. Acum, acestea sunt mascate de vegetație ierboasă și arborescentă, motiv pentru care prezintă un real pericol pentru animalele ce pasc nesupravegheate în zonă. Ele sunt mai vizibile în timpul ploilor mai bogate sau a topirii bruște a zăpezilor, când apele de suprafață organizate în cursuri torențiale, deseori dispar în aceste hăuri, făcându-și din nou apariția sub formă de izvoare, la baza Măgurii Geomalului, cărora localnicii le spun fântâni. Astfel sunt: Fântâna Rece,

Căptălani, Nucet (a cărui apă este utilizată la alimentarea comunei Geoagiu de Sus), Fântâna Gooi, Fânârâna Albă, La Tău (din care se alimentează cu apă potabilă dirijată pe conducte, satul Geomal), Fântâna Varului și Fântâna din Părăul Radului.

De existența avenelor sunt legate legende ce vorbesc despre dispariția unor animale ce-au păscut "În Dobre" sau a unor copii care au apărut după mai multe zile, într-una din fântânile de la baza Măgurii Geomalului.

Dintre fenomenele endocarstice, *peșterile* sunt acelea care trezesc întotdeauna interes. Este semnificativ faptul că din cele peste 1000 de peșteri menționate de Marcian Bleahu și Teodor Rusu în 1965, aproximativ 50, adică 5%, se găsesc în Munții Trascău, iar dintre acestea, una se află în Măgura Geomalului. Pe "Podul Măgurii", pe una din denivelările existente, se află "Peștera

din Dealul Peșterii", a cărei intrare este de dimensiune redusă, o fisură verticală, greu accesibilă. Poate de aceea a apărut și o interesantă legendă legată de existența, în acest adăpost subteran, a unei mari comori.

În zonă mai există și alte peșteri, dar din cauza dimensiunilor mici, acestea nu au fost luate în evidență.

Fenomenele carstice de aici, alăturate peisajului atractiv, îi oferă zonei un important potențial turistic. Faptul că șoseaua națională DN1 este aproape (9 km) iar șoseaua asfaltată Teiuș-Mănăstirea Râmeț se află la numai 6 km de obiectiv, ne face să credem că această zonă poate să reprezinte o atracție turistică. La aceasta ar contribui și accesibilitatea până la baza Măgurii pe drum de pământ pietruit, la care se adaugă și prezența cărărilor ce duc spre platoul "La Dobre".

BIBLIOGRAFIE

1. Bleahu, M.; Dimian, M.: *Studii stratigrafice și tectonice în regiunea Feneș-Ighiel-Întregalde*, D.d.S. Inst.Geol., vol.LIII/1, București, 1967.
2. Bleahu, M.; Brădescu, V.; Marinescu, F.: *Rezervații naturale geologice din România*, Editura Tehnică, București, 1976.
3. Consiliul Județean Alba: *Lista rezervațiilor naturale protejate și monumentelor naturii din județul Alba*, în Hotărârea nr. 20 din 27 octombrie 1995.
4. Goran, C.: *Catalogul sistematic al peșterilor din România*, Editat de Consiliul Național pentru Educație Fizică și Sport, București, 1982.
5. Ianovici, V.; Borcoș, M.; Bleahu, M.; Patrulius, D.; Lupu, M.; Dimitrescu, R.; Savu, H.: *Geologia Munților Apuseni*, Editura Academiei, București, 1976.
6. Ludușan, N.: *Rezervații Geologice în Munții Trascăului*, rev. Pangeea, nr. 1, 1999.
7. Mohan, Gh.; Ardelean, A.; Georgescu, M.: *Rezervații și monumente ale naturii din România*, Casa de Editură și Comerț "SCAIUL", 1993.
8. Moraru, T.; Bogdan, O.; Maier, A.: *Județul Alba*, Editura Academiei, București, 1980.
9. Pop, Gr.; Măhăra, Gh.: *Lacul Ighiu. Aspecte fizico-geografice*, în Revista *Natura*, Seria geologie-geografie, nr.4/1965.